

TONÅRSKULTURENS PROBLEM — ETT ”REAKTIONÄRT” FÖRSLAG

Av fil. lic. LAVE FISCHER

Tonårskulturen har blivit ett väsentligt problem, påpekar fil. lic. Lave Fischer i denna artikel, där han delvis utgår från de frågeställningar som uppställts av Grace och Fred Hechinger i deras bok "Tonårstyranni". En förändring till det bättre måste komma och förf. går in på bl. a. sådant som betydelsen av en bättre planerad stadsmiljö och ett obligatoriskt lönsparande. Ironiskt sätter han själv som rubrik över de föreslagna åtgärderna "ett reaktionärt förslag". Är det verkligen det? Vad säger läsaren?

tonårskulturen och dess förgreningar, är ju väsentligt och aktuellt, men det är inte opportunt att ta problemet på allvar. Antagligen beror det delvis på en logisk tankeglidning. Det är många som anser att man måste förstå och sympatisera med tonåringarna och att detta innebär att man helt måste acceptera också tonårskulturen även i dess värsta former. Att man kan förstå och sympatisera med tonåringar utan att acceptera företelsen tonårskulturen i dess (för tonåringarna) mest ödeläggande former är för en del svårt att inse. Den attityd som låg bakom raggarrådet Thorsons härjningar är tyvärr inte enastående.

Hechingers bok *Tonårstyranni* ger en beskrivning av situationen i USA i dag som är belysande och alarmerande, med tanke på att utvecklingen i Sverige är på väg i samma riktning. Den påvisar hur den larvighet och den antiintellektuella attityd, den idoldyrkan och den auktoritetstro som frodas inom tonårskulturen ofta gör tonåringarna främmande och rotlösa i vuxensamhället och hur tonårskultu-

En debattbok har kommit och gått — obemärkt. Grace och Fred Hechingers bok *Tonårstyranni* bestods inte med några stora recensioner i dagspressen. I någon enstaka veckotidning togs den upp på allvar, men någon debatt om det ämne den behandlade har det inte blivit. Det problem den tar upp,

ren på lång sikt kan få mycket allvarliga konsekvenser för samhället.

Delvis är det emellertid välförtjänt att boken förblivit så oemärkt som den blivit. Det problem den tar upp är väsentligt, men den har inte behandlat det på ett sätt som detta förtjänar. Boken är en beskrivning av tonårskulturen med dess avarter, men den saknar varje allvarligt försök till analys av bakgrunden till fenomenet. De faktorer som spelar in — urbaniseringen, stadsmiljöns utveckling, industrialiseringen och ackordlönesystemet samt masskommunikationsmedlens utveckling och bilismen berörs knappast alls. De försök som görs till rekommendationer blir rätt meningslösa. Ett socialt problem som detta kan inte lösas genom välmenande uppmaningar om ett fastare uppträdande gentemot tonåringar, mindre veckopengar och genom att beslut inte skulle få fattas genom omröstning!!! Även en mycket inflytelserik opinionsbildare skulle få svårt att påverka så många så mycket att det skulle åstadkomma någon reell skillnad.

Är tonårskulturen skadlig?

Om man vill rekommendera åtgärder mot något sådant som tonårskulturen har man all anledning att först göra klart för sig om det finns någon reell anledning att vidta några åtgärder. Är tonårskulturen verkligen skadlig, eller är det något som bara är irriterande för

dem som inte kan med dess larvighet och som retar sig på tonåringars brist på stil? Vilka företeelser inom tonårskulturen är det som bör motverkas? De som anser att man inte behöver oroa sig för tonårskulturen har brukat citera texter från gamla ärevördiga författare som har förfasat sig över ungdomen, t. ex. Sokrates kända uttalande "Vår ungdom älskar lyx. De har dåliga seder, förakt för auktoritet, bristande respekt för sina föräldrar. Barnen är nu för tiden tyranner." Konklusionen skulle vara: förhållandena är på detta område desamma nu som då, de äldre oroar sig i onödan för den förfallna ungdomen.

Det är därför nödvändigt att söka klargöra vilka moment i tonårskulturen som är nya, och vilka som är skadliga. Förakt för auktoriteter och bristande respekt för föräldrar är ju inte något som i sig är ont och måste botas!

Tonårskulturen är nu en separatkultur i samhället. Detta är något nytt för den senaste generationen. Visserligen har tonåringar inte heller tidigare varit vuxna "i miniatyr", men de har inte på samma sätt som nu bildat en klart avgränsad grupp med eget sätt att klä sig, egen musik, i viss mån eget språk och, kanske viktigast, i många stycken egen moral (bilstöld är ju för många tonåringar närmast något hedrande!). Utbildandet av sådana separatkulturer är knappast någon lycklig utveck-

ling. Den leder lätt till minskad förståelse mellan medlemmar av de olika separatkulturerna i samhället och till konflikter dem emellan. Detta gäller särskilt om grupperna blir klart avgränsade så att det inte finns övergångar dem emellan. Tonårskulturen tenderar nu till att få allt klarare markerade gränser mot det övriga samhället. Än olyckligare är det när det rör sig om en kultur som medlemmarna måste lämna. De måste lära om och anpassa sig efter det övriga samhällets etiska normer. Naturligtvis går detta lyckligt för de allra flesta. Det finns emellertid alltid en grupp som inte kan göra detta utan stora psykiska påfrestningar. En mer kontinuerlig övergång från barn till vuxen och en mjukare övergång till vuxensamhällets krav och livsstil vore ur alla synpunkter lyckligare.

Auktoritär och patriarkalisk

Ett olyckligt drag i tonårskulturen är att den genomgående är så auktoritär och patriarkalisk. Tonåringarna har inte brist på respekt för auktoriteter, utan tvärtom en så stor respekt att de knappast vågar revoltera mot gängets ledare eller mot gruppens normer i någon fråga. Tonårskulturen är mycket uniformerad och disciplinerad.

I de flesta tonårsgängerna är heller inte flickorna fullvärdiga medlemmar utan får hänga med i nåder, på villkor att de ställer sig till förfogande. Beteckningen "ett kött"

för en flicka är tyvärr alltför symptomatisk för den "patriarkaliska" attityden inom tonårsgängerna. Tonårsgängens sexuella vanor ger en olycklig inställning till sexualiteten. Kristina Ahlmark-Michanek skriver i Jungfrutro och dubbelmoral om raggarmoral: "ett amatörmässigt och nonselektivt sätt att umgås och som f. ö. är genomsyrat av dubbelmoralen. Det finns få så makabra och samtidigt så rörande företeelser som att höra en raggare med c:a 100 opassionerade samlag med olika flickor bakom sig förklara sitt förakt för dessa "kött" och stapplande bekänna sin längtan efter en oskuld". Att tonårsgängens sexuella vanor är något i vår kultur nytt står helt klart, och att de inte är något positivt tillskott förefaller mig lika klart.

Om man alltså har konstaterat att tonårskulturen är en så skadlig företeelse att den mer än väl motiverar att politiska medel kommer till användning för att minska dess omfattning och för att motverka de olämpliga momenten i den, gäller det att finna lämpliga medel för detta.

Jag har tidigare i korthet redovisat de faktorer som huvudsakligen bidragit till uppkomsten och utvecklingen av tonårskulturen: urbaniseringen, stadsmiljöns utveckling, industrialiseringen och ackordsystemet samt utvecklingen av masskommunikationsmedlen. Det är rimligtvis också dessa förutsätt-

ningar för tonårskulturen som måste påverkas för att en ändring skall kunna åstadkommas.

Urbaniseringen kan knappast påverkas utan att man tillgriper medel som från andra synpunkter är helt oacceptabla. Det är knappast önskvärt att försöka återuppliva det gamla samhällsmönstret med storfamiljen som sociologisk enhet, ett program som f. ö. inte heller verkar att ha stora utsikter till framgång!

Stadsmiljöns planering betydelsefull

Stadsmiljöns utveckling är på lång sikt en av de viktigaste politiska frågorna, också när det gäller samhällets sociologiska struktur. För små familjebostäder har sannolikt starkt bidragit till uppkomst och utveckling av tonårskultur genom att stimulera uppkomsten av trottoar- och kafégängen. Det är angeläget att det görs upp program och planer för den framtida stadsmiljöns och bostadspolitikens utformning med hänsyn till dess sociologiska konsekvenser, inte bara för att aktuellt lösa bostadskrisen. Detta är emellertid en fråga på lång sikt, medan det nu mest angelägna är att få fram medel som på relativt kort tid kan få positiva verkningar.

Genom industrialiseringen tjänar tonåringar i mycket tidigare åldrar än förr relativt mycket pengar, och denna tendens har i hög grad förstärkts av den allt vidare användningen av ackordsystem. Härige-

nom tjänar många tonåringar lika mycket som de äldre arbetskamraterna. Deras försörjningsbörda är ofta mycket ringa. De får därigenom en levnadsstandard som de knappast senare i livet kommer att uppnå — åtminstone inte på mycket lång tid. Undersökningar har visat att det är tonåringar som — jämte pensionärer — har den i särklass minsta sparbenägenheten. När de gifter sig och bildar familj kommer det därför att innebära ytterligare svårigheter för dem att anpassa sig — det är alltid svårt att ändra sin levnadsstandard nedåt. Detta jämte nödvändigheten att lämna tonårskulturen och acceptera nya normer ökar påkänningarna på unga äktenskap.

Tonåringarnas höga levnadsstandard, är sannolikt en av de faktorer som starkast bidragit till tonårskulturens utveckling. Denna jämte tonåringarnas okritiska köpvanor har gjort tonårsmarknaden till en lämplig plats för ohämsad spekulation. Utvecklingen av de speciella tonårsprodukterna har starkt bidragit till att göra tonårskulturen till en separatkultur.

Obligatoriskt lönsparande

Industrialiseringen kan emellertid knappast påverkas, och det är inte heller önskvärt att så sker. Ackordslönesystemet, som närmast är orsak till den aktuella inkomststrukturen är en starkt bidragande orsak till industrins effektivitet, och tendensen går mot ett utvid-

gande av det; det är knappast möjligt att åstadkomma en ändring härvidlag, i all synnerhet som både arbetsgivare och arbetstagare är positivt inställda till systemet.

Ett sätt att åstadkomma en lämpligare fördelning av livslönen vore emellertid att införa ett obligatoriskt lönsparande, innebärande att för anställda under myndighetsåldern en viss del av deras lön efter skatt, förslagsvis 25 %, direkt av arbetsgivarna överfördes på speciella konton. Dessa finge sedan disponeras då innehavarna uppnått 25 års ålder eller kunde visa att de hade speciellt bruk för pengarna, t. ex. för bosättning eller studier.

Det är naturligtvis önskvärt att ett system sådant som detta kommer till stånd genom frivilliga överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter. Det bör finnas möjlighet att få det genomfört på detta sätt. Arbetsgivarna bör vara intresserade av de lättnader på kapitalmarknaden det skulle medföra. Inom LO utgör tonåringarna inte någon pressure group, utan har visat ett i vissa fall mycket markerat ointresse för fackligt arbete. Från båda sidor bör man alltså kunna räkna med ett positivt intresse för förslaget.

Med nuvarande utveckling av penningvärdet ter det sig stötande att tvinga någon att spara. För att minska betänkligheterna härvidlag bör staten bidra till systemet genom att göra sparkontona index-

reglerade, så att förluster genom inflationen undviks.

Om de sparade medlen används t. ex. för finansiering av bostadsbyggande bör systemet ur tonårsgruppernas synpunkt te sig än mer tilltalande, då sparmedlen utnyttjas för att de själva i framtiden skall kunna skaffa sig bostad.

Samordning med Gillbergs förslag

Samtidigt kan ett obligatoriskt lönsparande bidra till att unga äktenskap i större utsträckning kan starta på en sund ekonomisk basis och därigenom till att spänningarna och konflikterna i dem kan minskas. Det bör påpekas att detta förslag till ett obligatoriskt lönsparande för tonåringar lätt kan samordnas organisatoriskt med det förslag till källsparande som Jan Gillberg lancerat och som Svensk Tidskrift givit så positiva kommentarer i nr 3/1965.

Påpekas bör också att systemet är ur principiell synpunkt mindre diskutabelt än t. ex. ATP, eftersom det i motsats till ATP gäller omyn-diga, som i varje fall inte helt förfogar över sin egendom — och ATP tycks nu ha helt accepterats av alla politiska partier.

Om ett obligatoriskt lönsparande skulle förmå tonåringar att i större utsträckning fortsätta skolan i stället för att gå ut i arbetslivet vore detta knappast något att beklaga.

Vad gäller de återstående faktorerna, masskommunikationsmedel

och bilism, är det av principiellt-demokratiska skäl inte önskvärt med direkt påverkan på masskommunikationsmedel. Det enda som kunde komma i fråga vore separat beskattning av den reklam som inte gick genom dagspress eller genom tidskrifter av kulturell eller fackbetonad karaktär. Detta är emellertid knappast någon lycklig utväg.

Bilismens roll kan väsentligt modifieras genom den nu genomförda obligatoriska bilbesiktningen. Undermåliga bilar har ju spelat en central roll för den svenska tonårskulturen. Stadsplanerarnas försök att successivt göra om innerstäderna till gångstäder kan också ur denna synpunkt få en positiv effekt och bör även av denna orsak uppmuntras.

Om folkskollärare

Från ett främmande land kommer till oss en samhällsforskare och frågar: Vilken socialgrupp, vilken yrkeskår i Sverige har under de senaste årtiondena starkast konsoliderat sig inåt, flitigast sökt höja sina intellektuella och moraliska förutsättningar för ett uppåtstigande mot mera höglänta och solrika trakter av samhällslivet — vilken sådan kår har med den mest i ögonen fallande energien brutit sig en dylik väg uppåt samt förmått andra samhällsklasser att jämna densamma? Näppeligen råder därom någon tvekan, att vi allmänt nog skola svara: Folkskollärarkåren.

E. H. Thörnberg i Svensk Tidskrift 1915